

УДК 336.645.1 : 339.977

**ОЦІНЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ****А. М. Михайлов, Г. І. Угнівенко, Є. С. Аніпрєєв, С. В. Качур***e-mail: amykaylov79@gmail.com*

Сумський національний аграрний університет

вул. Г. Кондратьєва 160, м. Суми, 40021, Україна

Здійснено оцінювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств Сумської області в контексті пошуку шляхів нарощування експортного потенціалу регіону. Метою дослідження є оцінка стану зовнішньоекономічної діяльності Сумської області та визначення перспективних напрямків розвитку експортного потенціалу регіону. Методологічною основою проведеного дослідження стали положення економічної теорії, інституціональної теорії і теорії міжнародної торгівлі. Оцінювання зовнішньоекономічної діяльності здійснювалося на основі системного аналізу. Емпіричні дослідження тенденцій ЗЕД суб'єктами господарювання в Сумській області проводилися з використанням порівняльного аналізу і зіставлення рядів динаміки.

Виявлено, що у 2015–2017 рр. зовнішньоторговельний оборот виріс на 15,5%; сальдо зовнішньої торгівлі має позитивне значення, однак простежується тенденція до його зниження. За досліджуваній період коефіцієнт покриття експортом імпорту також має тенденцію до зниження: з 1,37 в 2015 р до 1,17 – в 2017 р. Обсяги іноземних інвестицій за період дослідження скоротилися. Найбільші інвестиційні проекти реалізовані на ТОВ "Гуала Кложерс УКРАЇНА", ТОВ "Керамейя" і ПрАТ "Монделіс Україна". Серед лідерів країнами-імпортерами продукції із Сумського регіону залишається РФ (27,7%), Туреччина (5,6%), Німеччина (4,6%). Відмічено зростання експорту в країни ЄС. Основними товарними групами залишаються готові харчові продукти, недорогocінні метали та вироби з них, машини, обладнання та механізми, полімерні матеріали.

Викладено комплекс зовнішніх і внутрішніх факторів, що формують експортний потенціал регіону. До них віднесено: впровадження сучасних технологій, розширення і вдосконалення інфраструктури, нових методів управління, розвиток ринкової системи господарювання. Обґрунтовано необхідність залучення іноземного капіталу в економічні процеси області, нарощування обсягів зовнішньоторговельного обороту, організація спільних виробництв і кооперація, які дозволять ефективно реалізовувати експортний потенціал Сумської області.

Ключові слова: експорт, імпорт, зовнішньоторговельний оборот, іноземні інвестиції, експортний потенціал, зовнішньоекономічні зв'язки.

Постановка проблеми

Сучасні процеси глобалізації світового економічного розвитку не оминають і Україну, яка поступово інтегрується до міжнародної економіки. Зовнішньоекономічна діяльність є важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності, яка за ефективного використання всього комплексу сучасних форм і методів міжнародного бізнесу здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість продукції, що виробляється. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності – це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні мікроекономіки, так і в масштабах усього народного господарства.

У свою чергу, акценти зовнішньоекономічної діяльності України все активніше зміщуються до регіонів, де накопичено значний виробничий та експортний потенціал. У зв'язку з

цим одним із стратегічних напрямків розвитку Сумської області є входження її економіки до системи міжнародних і світових господарських стосунків та нарощування експортного потенціалу щодо виробництва конкурентоспроможних товарів на світових ринках [1].

Виходячи із цього, оцінювання стану зовнішньоекономічної діяльності та обґрунтування перспектив розвитку експортного потенціалу завжди були і залишаються важливою складовою суспільного розвитку України, незважаючи на зміни в політичній ситуації, економічній кон'юктурі та правовому середовищі країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомий внесок у дослідження проблем управління, регулювання та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності України внесли

вітчизняні і зарубіжні вчені-економісти. У першу чергу, слід назвати наукові праці з цієї проблематики В. Власова, С. Кваші, Н. Кривенко [2, 3], І. Волкова, О. Варченко, В. Данкевич, Т. Зінчук [4], Л. Лісової, Л. Михайлової [5]. та інших. Цими та іншими вченими зроблений вагомий внесок щодо удосконалення механізму формування конкурентного середовища в зовнішньоекономічній діяльності підприємств. Проте дане питання все ще залишається відкритим та малодослідженим, адже щодня ми спостерігаємо зміни як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що змушують абсолютно по-іншому розглядати дану проблему.

Мета, завдання та методика дослідження

Метою написання статті є оцінювання стану зовнішньоекономічної діяльності підприємствами Сумської області та визначити перспективні напрямки розвитку експортного потенціалу регіону. Завдання статті полягає у оцінці зовнішньоекономічної діяльності та обґрунтуванні перспектив реалізації експортного потенціалу Сумської області. Методологічною основою проведеного дослідження стали положення економічної теорії, інституціональної теорії та теорії міжнародної торгівлі. Оцінювання зовнішньоекономічної діяльності здійснювалося на засадах системного аналізу. Емпіричні дослідження тенденцій ЗЕД суб'єктами господарювання в Сумській області проводилися з використанням порівняльного аналізу та співставлення рядів динаміки.

Результати досліджень

Сумщина – перспективний і потужний промислово-аграрний регіон з розвинутою інфраструктурою. Завдяки вдалому її географічному розташуванню, сусідству з розвиненими промислово-аграрними центрами Сумська область завжди приваблювала і приваблює ділових людей.

І наразі область є індустріально-аграрним регіоном України. Виробнича спеціалізація області пов'язана з видобутком енергетичних ресурсів, розвитком машинобудування, харчової та хімічної промисловості. Внесок промислового комплексу у загальному обсягу випуску товарів та послуг області перевищує 35%. Галузь створює близько 25% загального обсягу валової доданої вартості області [6].

У галузевому розрізі основу промисловості області становить добувна, харчова, хімічна промисловість та машинобудування. На ці види діяльності припадає близько 60% реалізованої промислової продукції області. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області має тенденцію до зростання за 2015–2017 рр. Протягом досліджуваного періоду було експортовано товарів та послуг на 1901,1 млн дол. США. Зовнішньоторговельний оборот у 2017 році склав 173,3 млн дол. США, що на 15,6% більше, ніж у 2015 році [6].

Вважаємо доцільним розглянути зведений баланс зовнішньоторговельного обороту Сумської області за 2015–2017 роки (табл. 1).

Таблиця 1. Баланс зовнішньоторговельного обороту Сумської області за 2015–2017 рр.

Структура ЗТО	Зовнішньоторговельний оборот (ЗТО), млн дол. США		Експорт, млн дол. США		Імпорт, млн дол. США		Сальдо, млн дол. США	
	2015	2017	2015	2017	2015	2017	2015	2017
Товари, в т.ч.	1010,1	1223,9	606,6	672,7	403,5	551,2	203,1	121,5
Країни СНД	374,8	413,3	260,9	262,4	113,9	150,9	147,0	111,5
Країни ЄС	413,4	448,1	224,2	206,6	189,2	241,5	35,0	-34,9
Інші країни світу	221,9	362,5	121,5	203,7	100,4	158,8	21,1	44,9
Послуги в т.ч.	103,5	63	37,2	28,0	66,3	34,9	-29,1	-7
Країни СНД	35,8	16,9	18,9	11,0	16,9	5,9	2,0	5,1
Країни ЄС	26,6	16,2	8,4	7,8	18,2	8,4	-9,8	-0,6
Інші країни світу	41,1	29,8	9,9	9,2	31,2	20,6	-21,3	-11,4
Усього	1113,6	1286,9	643,8	700,7	469,8	462,5	174,0	114,5

Джерело: розроблено авторами на основі [6].

Обсяг експорту товарів і послуг у 2017 р. становив 700,7 млн дол. США, тобто на 56,9 млн дол. США більше ніж у 2015 р. Обсяг імпорту товарами і послугами зріс на 116,4 млн дол. США порівняно з 2015 р. і становив 586,2 млн дол. США. Сальдо зовнішньої торгівлі має позитивне значення – це говорить про те, що Сумська область більше експортує товарів і послуг, ніж імпортує. У 2015 р. сальдо становило – 174,0 млн дол. США, а у 2017 році – 114,5 млн дол. США. Тобто, цей показник у 2017 р. зменшився 59,5 млн дол. США, або 34,2%. Темпи росту імпорту перевищують темпи росту експорту, внаслідок чого відбувається зменшення сальдо зовнішньої торгівлі. Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2017 р. складає 1,19, а у 2015 р. – 1,37. Даний коефіцієнт зменшується з кожним роком це вказує на негативну тенденцію.

За даними табл. 1 можна побачити, що найбільше в імпорті товарів у 2015 р. займають країни ЄС та експорті – країни СНД, а у 2017 р. в експорті найбільше – країни СНД, а в імпорті країни ЄС. Зовнішньоторговельний оборот у 2017 р. з країнами ЄС склав 448,1 млн дол. США, але сальдо є від'ємним, і становить 34,9 млн дол. США, тому що більше товарів імпортували до країн ЄС, ніж експортували. Сальдо країн ЄС та інших країн є позитивним.

Найбільшу питому вагу в експорті товарів протягом досліджуваного періоду займають країни СНД. У 2017 р. частка цих країн в експорті Сумської області становить 37,0%, що є більше на 6,3%, ніж у 2015 р. Тобто до країн ЄС стали більше експортувати товарів. Також протягом 2015–2017 рр. спостерігається тенденція до зменшення питомої ваги інших країн в експорті товарів Сумської області.

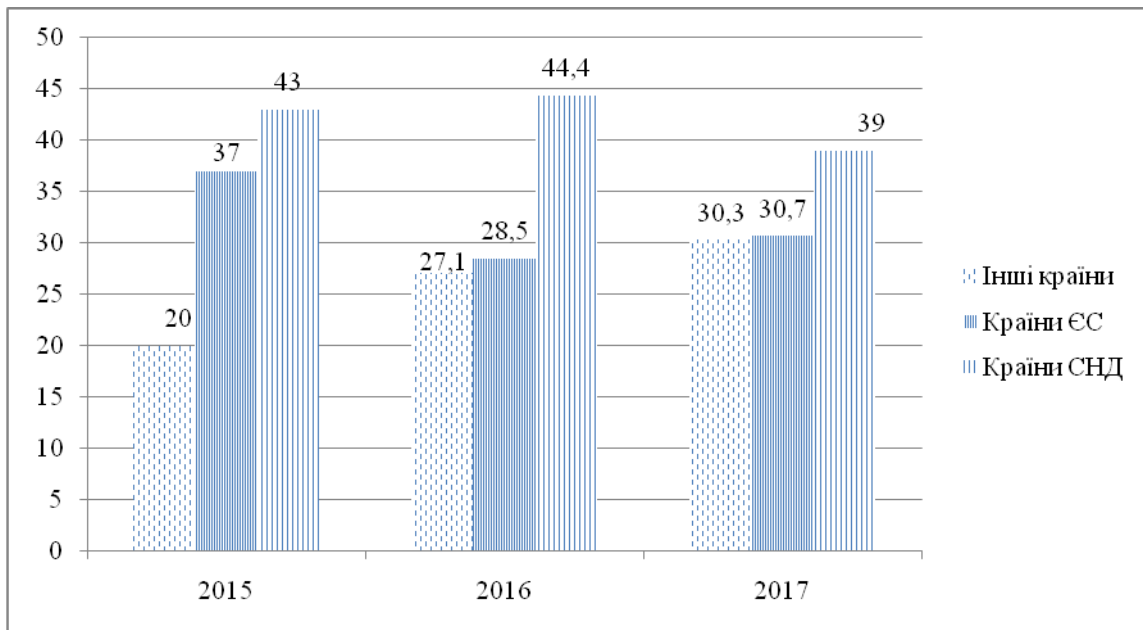

Рис. 1. Динаміка питомої ваги країн СНД, країн ЄС та інших країн в експорті товарів Сумської області

Джерело: розроблено авторами на основі [6].

Експорт товарів за 2015–2017 рр. зріс на 66,1 млн дол. США, або на 10,9%. У 2015 р. експорт становив 606,6 млн дол. США, а у 2017 р. 672,7 млн дол. США. Імпорт товарів за досліджуваний період також зріс на 36,6%, тобто на 147,7 млн дол. США.

Нині зовнішня торгівля – важливий чинник, який значною мірою впливає на соціально-економічний розвиток країни. У наступній

частині розглянемо товарну структуру експорту за досліджуваний період.

Слід зазначити, що основу товарної продукції експорту у 2017 р. у загальному обсязі становили продукти рослинного походження – 185,4 млн дол. США (27,6%); машини, обладнання, механізми – 108,8 млн дол. США (16,1%); готові харчові продукти – 112,7 млн дол. США (16,7%); недорогоцінні метали та вироби з них – 74,1 млн дол. США (11,0%).

Загалом за досліджуваний період зріс експорт товарів на 66,1 млн дол. США і у 2017 р. він становить 672,7 млн дол. США. Зростання експорту відбулося по таких товарних групах як продукти рослинного походження – на 64,8%, готові харчові продукти – на 4,5%, полімерні матеріали на 66,3%, деревина та вироби з неї – на 12,1%, взуття – на 9,8%, недорогоцінні матеріали та вироби з них – на 35,2%. Також у цей самий період спостерігається тенденція до зменшення експорту таких товарних груп як мінеральні продукти – на 13,7%, продукція хімічної промисловості – на 19,8%, а також машини, обладнання та механізми – на 35,2%.

У процесі дослідження важливою залишається географічна структура ЗЕД. Розглянемо географію експортних відвантажень за досліджуваний період. У звітному році найбільші обсяги експортних поставок здійснювались до Російської Федерації – 27,4% від загального обсягу експорту, Туреччини – 5,6%, Німеччини – 4,7%, Білорусії – 4,4%, Румунія – 3,3%, Італії – 3,2%, Єгипту – 3,1%, Іспанії – 3% та Польщі – 1,7%. В цілому за досліджуваний період можна зробити висновок, що Російська Федерація залишається основним споживачем продукції області. Втім можна спостерігати, що до Російської Федерації відбулося зменшення експорту товарів на 10,1 млн дол. США. Експорт товарів до країн СНД зріс: до Білорусії – на 4,5 млн дол. США, до країн ЄС: Румунії – на 3 млн дол. США, Іспанії – на 2,1 млн дол. США, Німеччини – на 8,8 млн дол. США, Польщі – на 2,9 млн дол. США, до Італії зменшився – на 0,9 млн дол. США; країн Азії: Туреччини – на 9 млн дол. США; країн Африки: Єгипту – на 4,3 млн дол. США.

За досліджуваний період можна спостерігати зменшення імпорту таких товарних груп: продукти рослинного походження – на 32,6%, готові харчові продукти – на 8,4%, мінеральні продукти – на 42%, деревина і вироби з неї – на 33,5% взуття – на 11,3%. А зростання імпорту відстежується за такими товарними групами: продукція хімічної промисловості – на 159%, полімерні матеріали – на 48,9%, недорогоцінні

метали та вироби з них – на 22,2%, машини, обладнання та механізми – на 112,1%. За результатами дослідження простежується тенденція до зростання імпорту товарів. Але загалом поки що експорт перевищує імпорт, що є позитивним.

Щодо товарної структури імпорту товарів то за досліджуваний період спостерігається збільшення імпорту загальним обсягом на 147,7 млн дол. США. Найбільшу питому вагу у 2017 р. становлять такі товарні групи: готові харчові продукти – 17,9%, недорогоцінні метали та вироби з них – 11,9%, машини, обладнання та механізми – 17%, полімерні матеріали – 7,9%. Найбільше зростання імпорту за досліджуваний період спостерігалось по таким країнам: серед країн СНД: з Російської Федерації – на 36,3 млн дол. США, а з Білорусії – на 2,4 млн дол. США; серед країн ЄС: з Німеччини – на 41,2 млн дол. США, Італії – на 17,6 млн дол. США, Польщі – на 14,9 млн дол. США; країн Азії: з Китаю – на 0,5 млн дол. США, Туреччини – на 4,8 млн дол. США; з США – на 25,2 млн дол. США.

Однією із форм зовнішньоекономічної діяльності є іноземне інвестування. Головною ціллю розвитку сфери іноземного інвестування було визначено створення належних умов для зростання інвестиційної активності суб'єктів господарювання, підвищення ефективності інвестування. Отже, розглянемо динаміку збільшення капіталу нерезидентів за досліджуваний період (табл. 2).

Отже, надходження іноземного капіталу в економіку області у 2017 р. склало 192,3 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 70,9 млн дол. США менше, ніж у 2015 р. Упродовж 2015–2017 рр. спостерігається зниження інвестиційної активності. У 2016 р. надходження прямих інвестицій здійснили інвестори шести країн світу. До основних країн-інвесторів, на які припадає майже весь загальний обсяг надходжень інвестицій, належать Велика Британія, Російська Федерація та Кіпр.

Таблиця 2. Динаміка нарощування капіталу нерезидентів та обсягу прямих іноземних інвестицій

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. до 2015 р.	
	млн дол. США	млн дол. США	млн дол. США	млн дол. США	%
Капітал нерезидентів	263,2	201,6	192,3	-70,9	73,1
Обсяг прямих іноземних інвестицій	293,4	229,2	186,8	-106,6	63,7

Джерело: складено авторами на основі [7].

Із країн ЄС в економіку області інвестовано 6111,8 тис. дол. США, або 85,9% загального обсягу вкладень. Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 6723,5 тис. дол. США. У цілому обсяг іноземного капіталу в економіку області у 2017 р. становив 186,8 млн дол. США (у 2015 р. – 293,4 млн дол. США). Наразі інвестиційний клімат на Сумщині залишається сприятливим для іноземних інвесторів. За підтримки Сумської

обласної державної адміністрації інвесторами прийнято рішення щодо реалізації проектів з розширення виробництва на ТОВ "ГУАЛА КЛОЖЕРС УКРАЇНА", ТОВ "Керамейя" та ПрАТ "Монделіс Україна".

У січні-грудні 2017 р. підприємствами та організаціями Сумської області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 6183,7 млн грн капітальних інвестицій, що на 19,5% більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період попереднього року.

Індекс капітальних інвестицій

(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

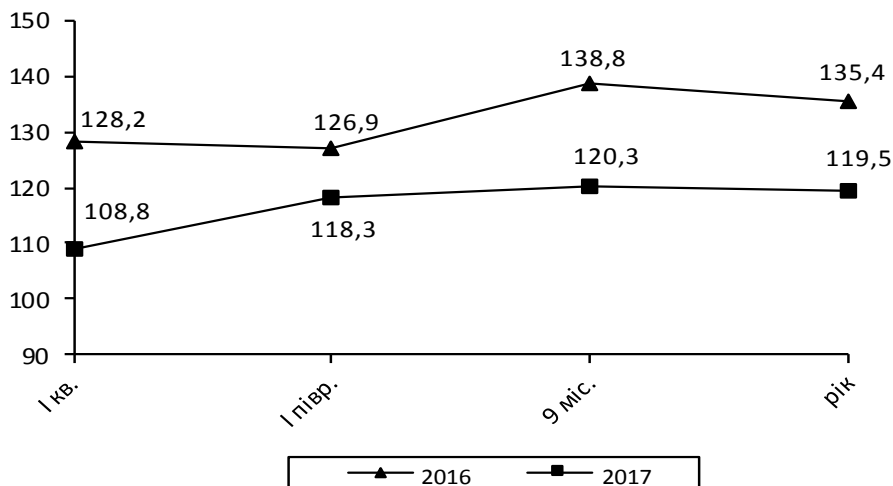

Рис. 2. Індекс капітальних інвестицій

Джерело: складено авторами на основі [7].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 70,9% загального обсягу. Вагомі частки капітальних інвестицій освоєно в машини, обладнання та інвентар і транспортні засоби – 67,0% усіх інвестицій, у будівлі та споруди – 28,4%.

На капітальний ремонт активів спрямовано 450,9 млн грн капітальних інвестицій (7,3% від загального обсягу).

Серед внутрішніх чинників, що відіграють визначальну роль у формуванні експортного потенціалу області, суттєвий вплив на експортні можливості галузі мають технологічні чинники (інфраструктура країни, науковий потенціал, рівень освіти населення) та виробничі чинники

(економічний і технічний стан виробництва, структура і рівень витрат виробництва, продуктивність праці, асортимент і якість товарів, інвестиційні та інноваційні можливості галузі).

Серед зовнішніх чинників, що надають експортному потенціалу кількісного і якісного прояву, є умови конкуренції, а саме: кількість конкурентів, що діють на галузевому ринку; їх ринкові частки; висота бар'єру входження до галузевого ринку або його сегменту, тобто цінові обмеження; ефект масштабу виробництва; рівень прибутку та можлива поява товарозамінників. Для визначення експортних можливостей галузі слід враховувати також загальний стан ринку – його ємність, обсяг та структуру попиту, наявність зовнішньої системи збуту,

міжнародних інститутів співробітництва, а також торгово-політичний стан зовнішнього середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших напрямків розвитку підприємництва. Особливого значення вона отримує в умовах набуття Україною асоційованого членства в ЄС. Завдяки експортно-імпорتنій діяльності забезпечується покриття потреб країн світового співтовариства у сировині, паливі, енергоносіях, машинах, обладнанні та устаткуванні, товарах широкого вжитку, послугах.

Послідовне вирішення окремих проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності, безумовно, буде сприяти розширенню міжнародного бізнесу як на національному, так і на інтернаціональному рівнях. Саме в даному напрямку зараз має активно розвиватись вітчизняне підприємництво. До цього нашу країну спонукає можливість використання переваг міжнародного поділу праці, інвестиційного потенціалу країн, світової спільноти, запозичення досвіду ринкових перетворень та господарської діяльності економічно розвинутих держав, співпраці з міжнародними економічними та валютними фінансовими організаціями.

Для ефективної зовнішньоекономічної діяльності Сумської області потрібні заходи для запровадження сучасних технологій, розширення і вдосконалення інфраструктури, нових методів управління, застосування досвіду ринкової системи господарювання. Важливим елементом є забезпечення подальшої участі іноземного капіталу в економічних процесах області, збільшення обсягів зовнішньоторговельного обігу та зростання експортного потенціалу, організація спільних виробництв та кооперація.

References

1. Mykhailov, A. M. (2015). Transformacija form zovnishnjoekonomichnogo spivrobotnytva v integracijnykh umovakh [Transformation of forms of foreign economic cooperation in the integration conditions]. *Visnyk Sumsjkogho NAU. Serija «Ekonomika i menedzhment»*, 8 (65), 115-118 [in Ukrainian].

2. Kvasha, S.M. (2013). Naukove zabezpechennja rozvytku zovnishnjoekonomichnoji dijajlnosti Ukrajinny pry formuvanni novykh vektoriv mizhnarodnoji integraciji [Scientific support for the development of Ukraines foreign economic activity in the formation of new vectors of international integration] (*Report at the General Meeting of the Agrarian Economy and Food Division of the National Academy of Sciences of Ukraine*). Kyiv: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky» NAAN Ukraine [in Ukrainian].

3. Kvasha, S. M., Vlasov, V. I. & Krivenko, N. V. (2013). Eksport ta import produkciji aghrarnogho sektoru Ukrajinny: stan ta tendenciji [Export and import of products of the agrarian sector of Ukraine: state and trends]. Kyiv: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky» NAAN Ukraine [in Ukrainian].

4. Volkova, I. M., Varchenko, O. M. & Dankevich, V. E. (2013). Konjunktura ta perspektyvy svitovykh aghrarnykh rynkiv [The state of affairs and prospects of the world agrarian markets]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

5. Lisova, L. & Mykhaylova, L.. (2006). Foreign economic activity of the agrarian sector of Sumy region: its state end prospects of the development. *Journal of modern science*, 282-290.

6. The Main Department of Statistics in Sumy Oblast. 2018. Retrieved from <http://sumy.ukrstat.gov.ua/>

7. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Retrieved from <http://www.me.gov.ua>

ESTIMATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF EXPORT POTENTIAL OF THE SUMY REGION

A. Mykhailov, A. Ugnivenko, E. Anipreyev, S. Kachur

e-mail: amykaylov79@gmail.com

Sumy National Agrarian University

160 Herasym Kondratiev, Sumy, 40021, Ukraine

The evaluation of foreign economic activity of enterprises of the Sumy region in the context of finding ways to increase the export potential of the region. The aim of the study is to assess the state of foreign economic activity of the Sumy region and to identify promising directions for the development of the region's export potential. The methodological basis of the study was the provisions of economic

theory, institutional theory and the theory of international trade. Evaluation of foreign economic activity was carried out on the basis of system analysis. Empirical studies of trends in foreign economic activity by business entities in the Sumy region were carried out using a comparative analysis and comparison of the time series.

It is revealed that in 2015-2017 foreign trade turnover grew by 15.5%; The balance of foreign trade is positive, but there is a tendency to reduce it. Over the study period, the ratio of coverage of exports of imports also tends to decrease: from 1.37 in 2015 to 1.17 in 2017. Foreign investment volumes decreased during the study period. The largest investment projects were implemented by Guala Klogers UKRAINE LLC, Kerameya LLC and Mondelis Ukraine PJSC. Among the leaders of the countries-importers of products from the Sumy region remains the Russian Federation (27.7%), Turkey (5.6%), Germany (4.6%). Marked growth in exports to the EU. The main commodity groups are finished food products, base metals and products from them, machinery, equipment and mechanisms, polymeric materials. The article presents a set of external and internal factors that form the region's export potential. These include: the introduction of modern technologies, the expansion and improvement of infrastructure, new management methods, the development of a market economic system. The necessity of attracting foreign capital in the economic processes of the region, increasing the volume of foreign trade turnover, the organization of joint ventures and cooperation, which will effectively realize the export potential of the Sumy region, is substantiated.

Keywords: *export, import, foreign trade turnover, foreign investments, export potential, foreign economic relations.*

ОЦЕНКА ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

А. М. Михайлов, А. И. Угнивенко,

Е. С. Анипреев, С. В. Качур

e-mail: amukaylov79@gmail.com

Сумской национальный аграрный университет
ул. Г. Кондратьева 160, г. Сумы, 40021, Украина

Осуществлено оценивание внешнеэкономической деятельности предприятий Сумской области в контексте поиска путей

наращивания экспортного потенциала региона. Целью исследования является оценка состояния внешнеэкономической деятельности Сумской области и определение перспективных направлений развития экспортного потенциала региона. Методологической основой проведенного исследования стали положения экономической теории, институциональной теории и теории международной торговли. Оценивание внешнеэкономической деятельности осуществлялось на основе системного анализа. Эмпирические исследования тенденций ВЭД субъектами хозяйствования в Сумской области проводились с использованием сравнительного анализа и сопоставления рядов динамики.

Выявлено, что в 2015–2017 гг. внешнеторговый оборот вырос на 15,5%; сальдо внешней торговли имеет положительное значение, однако прослеживается тенденция к его снижению. За исследуемый период коэффициент покрытия экспортом импорта также имеет тенденцию к снижению: с 1,37 в 2015 г. до 1,17 – в 2017 г. Объемы иностранных инвестиций за период исследования сократились. Крупнейшие инвестиционные проекты реализованы на ООО "Гуала Кложерс УКРАИНА", ООО "Керамея" и ЧАО "Монделис Украина". Среди лидеров странами-импортерами продукции из Сумского региона остается РФ (27,7%), Турция (5,6%), Германия (4,6%). Отмечен рост экспорта в страны ЕС. Основными товарными группами остаются готовые пищевые продукты, драгоценные металлы и изделия из них, машины, оборудование и механизмы, полимерные материалы. Изложен комплекс внешних и внутренних факторов, формирующих экспортный потенциал региона. К ним отнесены: внедрение современных технологий, расширение и совершенствование инфраструктуры, новых методов управления, развитие рыночной системы хозяйствования. Обоснована необходимость привлечения иностранного капитала в экономические процессы области, наращивание объемов внешнеторгового оборота, организация совместных производств и кооперация, которые позволят эффективно реализовывать экспортный потенциал Сумской области.

Ключевые слова: *экспорт, импорт, внешнеторговый оборот, иностранные инвестиции, экспортный потенциал, внешнеэкономические связи.*